

Az 550 éves velencei nyomdászat őskorának kezdete

NYOMDÁSZATTÖRTÉNETI TÖREDÉKEK

Szerkeszti: Gécs Béla

A könyvnyomtatás európai terjedésében elsők közt Olaszország fogadta be Gutenberg mesterségét. A nyomdász városok sorrendjében Velence a hetedik és a második olasz város, melyben a 15. század második felében a könyvnyomtatás a legvirágzóbb szintre emelkedett. Velence első könyvnyomtatói német nyomdászok voltak.

Az Adriai-tenger partján fekvő Velencét az ókorban venétek lakták, és 811-ben a velencei tengeri szövetség uralja. A független városállamban a 11. században a dózséké volt a vezető szerep. Az ő vezetésük alatt foglalták el Isztriát és a dalmáciai

tengerpartot. A keresztes háborúk idején meghódították a Balkán-félszigettől Kis-Ázsiáig terjedő területet.

1200–1270-ig Velence, a lagúnák városa világhatalommá válik. Ezt követően Marco Polo kezdi el tengeri felfedező hajózásait egészen Kínáig. Később a nagy pestisjárvány 1348–1349-ben megtizedeli Velence lakosságát.

Elindítják a háborút Genova, Padova és Verona megszerzéséért, majd a velencei birodalom fénykorában 1453-ban megtámadják Bergamót, Ravennát és Udinét. 1457-ben lemondatták a nagyhatalmú dózsét, Foscarit 1469-ben. A Gutenberg feltalálta könyvnyomtatás 1469-ben eljut Velen-

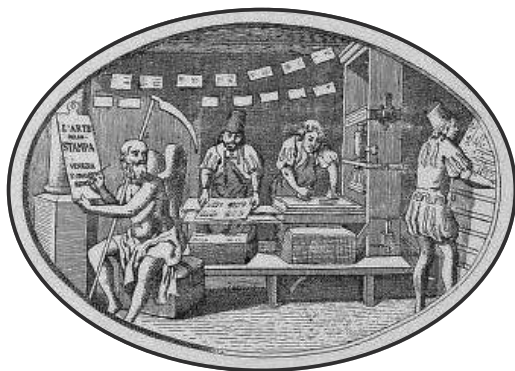

cébe és ősnymodásai a mesterséget negyed század alatt a legmagasabb szintre emelték.

Johannes de Spira első velencei nyomdaalapító sajtójából 1469-ben (2019-ben 550 éve) került ki az első velencei nyomtatvány: Plinius *Historia naturalis* és Cicero *Epistulae ad Familiares* című két kiadása, majd elkezdte Szent-Ágoston *De civitate Dei* című munkájának nyomtatását. Azonban ezt az év végén a nyomdaalapító halála után testvére Vindelinus fejezte be. Már az első prése alól csak az 1470. évben 15 könyv került ki. Azután 1477-ig a latin és olasz írók kiadásainak több sorozatával látta el Vindelinus de Spira az olasz könyvpiacot. A világkereskedelem egyik legnagyobb kikötővárosában a nyomdászat mellett a tudomány és a művészet virágzott a legjobban, és rövid idő alatt megelőzte Olaszország több városát.

Velencében 1470-ben újabb két német nyomdász telepedett meg, s indított nyomtatóműhelyt. Nicolaus Jenson velencei ősnymodász az éremverés stílusát alkalmazta a betűk formálásánál, az úgynevezett „romano rotondo” antikva kerek római betűtípust hozta létre, mely sokkal elegánsabb betűket metszett, létrehozta a gót betűtípus egy új fajtáját, a „gotico veneziano”-t. Jenson, a velencei nyomdaalapító nagy megbecsülésben, közszeretben élt 1481-ben bekövetkezett haláláig. A pápa, érdemeiért, őrgrófi rangra emelte. A másik nyomdász Christophorus Valdarfer Regensburgból érkezett, és rövid ideig, 1470–1471-ig működött Velencében.

A fentiekén kívül: Johannes de Colonia (1471–1482), Johannes Manthen de Gerretzhem (1473–1480) és az augsburgi Erhardus Ratdolt és a velencei születésű Philippus Petri s ennek társa, a trevisói Gabriel Petri voltak a velencei nyomdászat első évtizedének tehetséges mesterei. Az idegen származású könyvnyomtatók emelték a mesterséget művészi magaslatra Velencében.

Spira nyomda oválképe, 1469

Aldo Pio Manuzio (1449–1515) a Róma mellett Bassinóban született. Még 1485-ben telepedett meg Velencében, hogy a Rómában Gasparo Veronese és Domizio Calderino és Ferrarában Battista Guarini iskoláiban szerzett ismereteit a velencei nyomdájában kamatoztassa, amely fordulatot jelentett a város könyvnyomtatása történetében. Ő volt az első, aki Velencében az ógörög és latin klasszikus művek nyomtatására vállalkozott és elsőként használt kurzív betűket. A görög Aldinák nemsokára keresett specialitásai lettek a velencei könyvsajtónak. Ezekből a század végéig több mint ezer kötet került ki a Manuzio officinából. Ezek a nyomatokon a betűtípusok eleganciája összhangban van a papír minőségével és a tipográfia szépségével, tisztaságával.

Az 550 éves velencei könyvnyomtatás történetét tudományos alapon megírták: Fulin, Castellani, Rivoli herceg, H. Brown. Ongania új kiadványa az illusztrációkat szolgáltatja e jeles művekhez, két kötetbe terjedő fakszimilékben bemutatva az egyes könyvnyomdák legjobb termékeit, címlapjait, képeit, lapszélei és záródíszseit, iniciáléit – szóval mindazt, ami a könyvek művészi kiállításának tényezőjét képezi a velencei művészeti könyvnyomtatásban.